

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrto leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrto leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 9. aprila 1873.

Obseg: Kako stoji s turško govejo kugo? — Iz cesarske postave zoper Turško govejo kugo od 29. junija leta 1868. — Kaj storiti, če se živina po porodu ne iztrebi, kakor bi moralo biti. — Kaj storiti, da omet na zidovji dobro drži. — Kako bivši minister dr. Schäfte pojasnuje politiko ministerstva Hohenwartovega. — Začetek nove dōbe (ère) v Avstriji. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Kako stoji s Turško govejo kugo?

Da „Novice“ več časa stavijo na čelo svojemu listu poročila o goveji kugi in da jih bodo stavile tako dolgo, dokler ta pošast ne zgine popolnoma, bode opravičil vsakdo, kdor vé, da gré zdaj na tavžente in tavžente škode odvrniti deželam. Naj tedaj nadaljujemo svoja poročila.

1. *Iz Kranjskega.* Do danes, hvala Bogu, ni znano, da bi se bila še kje kuga pričela. Kar je bilo bolne živine ali sumljive, vsa je ubita; v Prašah se je je pobilo dvema gospodarjema 30 glav, crknilo jima jih je troje goved, — v Kranji se je pobilo enemu gospodarju 14, crknilo mu jih je dvojje, — na Klancu poleg Kranja se jih je pobilo 2, — v Smeledniku se je dvema gospodarjema pobilo 4 glav, — v Rateĉah na Gorenskem je enemu gospodarju poginil en vol, pobilo se mu je 6 glav, — tedaj pobilo v vsem skupaj 56 glav, poginilo pa 6.

Gotovo je zdaj, da zadnjiĉ imenovane Hrvaške buše, pripeljane po železnici iz Zagreba s spriĉalom zdravstvene komisije, da so iz zdravega kraja in popolnoma zdrave, pa tudi v Ljubljani ogledane in zdrave spoznane, so kugo zanesle na Kranjsko in odtod na Koroško, ki pa se je prikazala več dni pozneje kakor o 10 dnevih, kakor v postavi od 29. junija 1868. leta stoji, po kateri živina za zdravo velja, če ne kaŹe 10 dni bolezni.

Iz sejma v Kranji se je onih 5 buš z več druge ondi kupljene živine 11. sušca po železnici Gorenski peljalo deloma do Kranjske gore, deloma do TrbiŹa, od tod pa na več krajev Kranjskega in Koroškega. Na postaji v Rateĉah je neki gospodar svojega v Kranji kupljenega vola iz voza vzel, v hlev k svojim volom djal, 24. sušca pa je zbolel ta vol za kugo in 28. sušca poginil, tedaj ĉez 14 dni po nalezbi bolezni.

2. *Iz Koroškega.* Mesar iz Rajble je kupil buše, ki so se z drugo živino peljale in jo okuŹile, je po njih zatrosil kugo na Koroškem, kjer se je vnela, kolikor je dozda znano, na 4 kraje: v Rovte poleg TrbiŹa, v Rajble, v Radle in v Oberhütendorf poleg Pliberka v Belaškem okraji. Tudi ondi so brŹ vse pobili, kar je bilo bolnega in zdravega. Koroška deŹela se je zaprla od Kranjske, pa tudi Kranjska od Koroške.

3. *Na Štajarskem* je še vse zdravo.

4. In tudi na Primorskem.

5. *Na Hrvaškem* pa, od kodar so nam poslali pošast, imajo še zmirom dosti kuge, kajti po poročilu c. kr. deŹelne komande od 31. sušca razsaja v Sluinskem, Otoĉanskem, Ogulinskem in Likanskem polku vojaške Granice. Dokler pa na Hrvaškem, v Slavoniji in Bosni ne zatarejo kuge, imamo na Slovenskem zmirom ogenj pri sosedu.

Zato je zaprtija meje sila potrebna in ĉe le, kar se je nadjati, dobi deŹelna vlada Kranjska vojakov, kolikor jih je zahtevala, zaprla se bode Hrvaško-Kranjska meja tudi v Krškem okraji z vojaki.

Kar pa imamo kugo v deŹeli, zaprla je okuŹene kraje brŹ in vse kraje 3 milje okoli njih po postavi djala v kuŹni mejni okraj.

V te kuŹne mejne kraje spadajo:

v *kantonu Kranjskem*: vsi kraji Kranjskega kantona, samo občine Poljane, Trata, Javorje, Oslice, Sorica in Źelezniki ne, pa tudi od občine Selske spada le Dolenja vas in Zabrekovo v kuŹni okraj;

v *kantonu Kamniškem* se zaĉne meja kuŹnega okraja pri Zapogah ter sega poleg meje Ljubljanskega okraja do Trzina, odtod ĉez Mengiš v Šmarico, Kamnik, Podgorje, KriŹ, Mlako in Zalog do meje Kranjskega okraja do Cerklja in tedaj obsega občine Vodice, Vranšice, Loko, Trzin, Mengiš, Homec, Šmarico, Kamnik, Podgorje, KriŹ, Mlako, Kapljo vas, Nazoviĉ, Lahoviĉ, Zalog, Moste in Suhadole,

v *kantonu Radoliškem*: občino Mošnje, Ovšiše, Kamnogorico, Kropo, Lancovo, Predtrg, Radolico s sledeĉimi vasmi: Brezje, Noše, Ćrnivec, Dobropolje, Globoko, Gorico, Mošnje, Vrbnje, Dvorsko vas, Otok gornji in spodnji, Ljubno, Posavec, Praproĉe, Leše, Palovĉe, Piraĉico, Dobravo gornjo, doljno in srednjo, Lipnico, Prezrenje, Brezovice, Ćešnico, Ovšiše, Polšico, Rovte, Mišaĉe, Otoĉe, Podnart, Zaloše, Kamnogorico, Kropo, Brda, Lipnico gornjo in spodnjo, Lancovo, Mošnje, Vošĉe, Predtrg in Radolico, od občine Begnje in Lesce pa vasi ŹapuŹe, Begunje, Zgoše in Novo vas.

Iz *kantona Ljubljanskega* spada v kuŹni mejni okraj okolica od meje Kranjskega kantona ob meji Loškega davkovskega okraja do sv. Katarine, potem ĉez Koseze in Ljubljano, odtod do Tomaĉevega, potem ĉez Dobravo do meje Kamniškega kantona in nazaj do meje Ljubljanskega kantona.

Vsi ti okraji so zapopadeni v kuŹni mejni okraj.

Kaj pa te kraje potem zadene, to ukazuje postava od 29. junija 1868. leta v §. 27., kterege smo v zadnjem listu „Novic“ naznanili. Po tem ukazu se mora v vsakem kraji popis narediti vse goveje Źi-

vine, ovac in kóz, da se zmirom vé, koliko živine je ondi, in ta popis mora gospodar v 48 urah izročiti županu (v tem popisu se popiše goveja živina po starosti, spolu, barvi); ko je živina popisana bila, se mora potem vsaka prememba tega popisa, če je kakošna krava teletila ali je gospodar kakošno živino kupil ali prodal, koj v 24 urah spet naznaniti županu, — če mu kako govedo, ovca ali koza zbolí, mora to brž naznaniti županu, župan pa okrajnemu glavarstvu; — vse cerknjeno govedo naj se pustí tam, kjer je poginilo, in vsaka dotika s to živino zabrani, dokler ne pride od gosposke komisija jo ogledat; — živinski sejmi so v teh krajih prepovedani, prepovedana je tudi kupčija z živino, klajo in steljo; le na posebno in dobro podprto prošnjo more gosposka kaj o tem dovoliti; pse in mačke je treba zapreti. Kdor prestopi kakošen ukaz, se ostro kaznuje, kakor ukazuje §. 35. te postave.

Ker smo pa nesrečno kugo dobili tudi na Kranjsko in ker se širi pošast še zmirom na Hrvaškem (kakor ravnokar zvemo, razen vojaške Granice) razsaja še v doljnem Piketu Grobniškega okraja v županiji Reški, pa se zatrosila tudi v Dugoselo in Sisek, potem tudi v Jelše poleg Karlovca, v Škaričevo okraja Krapinskega v Varaždinski županiji in v Bribir okraja Vinodolskega v Reški županiji (komitatu), zato je, ubraniti še več nesrečo, c. k. deželna vlada Kranjska oklicala

darilo tistemu,

kdor zatoži koga, ki je prestopil tako postavu za kugo. Ta darila so — kakor §. 35 v današnjih „Novicah“ kaže — v 3 vrste razdeljene: ena darila segajo do 50 gold., druga do 20 gold. in še druga do 10 gold.

Naj tedaj drug na družega gleda, da ne prestopi postave, in če jo prestopi, naj ga gré brž kantonski gosposki zatožit, da se odvrne nesreča po prestopku postave. Kdor je v tacih zadevah tožnik, je velik dobrotnik deželi ali še več deželam. Zato dobi darilo.

Iz cesarske postave zoper Turško govejo kugo od 29. junija leta 1868.

(Konec.)

Posebne dolžnosti tistih, ki imajo opraviti z živino.

§. 17. Vsak čas naj se pazi na te-le previdnosti:

Mesarji ne smejo svoje klavne živine vkup z živino, ki jo redé za svojo potrebo, v enem hlevu imeti, niti na občinski pašnik goniti.

Čedniki ali govedarji ne smejo brez županovega dovoljenja novokupljene živine sprejemati v občinsko čedo ter imajo dolžnost, kedarkoli v čedi katero živinče zbolí, to brez odloga naznaniti gospodarju in pa županu.

Krčmarji (oštirji) morajo v njih hleve prignano rogato živino, klajo pokladano jej in steljo (nastelj) in pa gnoj, ki je ostal po njej, odstranjati od svoje živine in skrbeti, da se teh reči ne dotakne.

Kedar se je kuge bati, v takem času sme deželno poglavarstvo mesarjem in živinskim trgovcem tudi prepovedati, da ne smejo stopiti v tuj hlev.

Kaj se naredí pred vsem drugim.

§. 19. Gosposka ali županstvo tistega kraja ima dolžnost, brž kakor izvé, da je živinče za boleznijo, ki gre sum, da je goveja kuga, kje zbolelo ali poginilo ali da se je kje očitno goveja kuga prikazala, začasno in predno pride komisija, ki jo politična gosposka zastran kuge pošlje:

1. ta prigodek po tistem kraji razglasiti ter opom-

niti stanovalce, kako zeló nalezljiva je goveja kuga in kako velike nevarnosti da lahko iz tega nastopijo;

2. napraviti, da se dotični hlev ali staje zapró;

3. prepovedati in ubraniti, da nobeno govedo, nobena ovca in koza iz kraja drugam ne pride;

4. ustaviti gonjenje živine na pašo.

Nadgledniki in strežniki.

§. 31. Da se izpelje, kar je narejeno zastran zaprtije in zavarovanja dežele pred kugo, naj se skrbi za dovoljno število nadglednikov in če je treba za vojaško pripomoč (asistencijo).

Povračilo za policijsko ubite živali.

§. 32. Ako se po predpisih vsled uradnega ukaza komisije za kugo postavljene kako govedo, kaka ovca ali koza ubije, dobí lastnik za pobito žival polno odškodbo ali povračilo po cenilu; toda znesek tega povračila se mora takrat, kedar je dopuščeno, žival v denar spraviti, znižati za celo čisto skupilo iz mesa in kože, ki ostane odbivši stroške za razkužbo, za prevoznjo in kar je drugega plačati bilo.

Ceni se živina po ceniteljih, namreč po dveh za to posebej v prisego vzetih zaupnih možéh in po možu, ki ga politična okrajna gosposka odbere; cenijo jo pa po vrednosti, katero bi bila ne gledé na kugo imela ktera žival, če bi se ne bila pokončala, z ozirom na ceno, kakoršno imeva v tistem kraji z ozirom na to, čemu jo ima lastnik, koliko je stara, kako rejena itd. Kedar trije cenilci povedó vsak drugačen znesek, naj veljá srednji znesek za cenilo.

Če je gospodar ubite živine kako kriv, da se je goveja kuga zatrosila, ali če, kakor je bil dolžan, ni naznanil, da mu je živinče obolelo, izgubil je pravico do povračila.

Kdo plačuje stroške.

§. 33. Povračilo, ki ljudém gré za pobito živino (§. 32), potem stroški, ki se naberó in zaprtije mej med temi deželami in sosednjimi državami iz deželami Ogerske krone s pomočjo vojaštva (armade), iz naprave in vzdržbe živinskih kontumacij in kvarantin na meji cesarstva in iz zatiranja kuge sploh, opravljajo se iz državnega zaklada.

Stroške za čuvanje mej med eno in drugo teh dežel, kakor tudi stroške za zapiranje krajev z vojaki po notranjem ktere teh dežel, plačuje dotična kronovina.

Stroške za varovalne naredbe o posamnih krajih in za odvažanje in zagrebanje mrcin plačujejo občine, oziroma imetniki posamnih kmetij.

Gospodar plačuje stroške za razkružbo ali očiščevanje pristav in hlevov.

Kazni za prestopke te postave.

§. 34. Kedar je zažugano na prestopke te postave, da zapade (da se odvzame) živina ali pa surova živalska roba, naj zapade živina in roba tudi takrat, če se s prestopkom ravná po občni kazenski postavi.

Razen tega primerljeja naj se prestopki te postave ali ukazov za nje izvršitev izdanih, če taki pregreški ne spadajo pod občno kazensko postavu, pokoré z zaporom do 4 mesecev ali pa z globo (kaznijo v denarji) prestopnikom imenji primerno do 500 gld., in to ne gledé na kazen, v katero bi se prestopnik še obsodil zavoljo prestopka zoper državne dohodke.

Če se je komu po ti postavi blago odvzelo, naj se pri odmerjanji kazni na to ozir ima, kar je prav.

Globi do 500 gold. je zlasti podvržen župan ali kdor koli kakor županov namestnik, zamudi